

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Kompletteringar av den tillfälliga lagen för uppehållstillstånd rörande studier på gymnasienivå, proposition 2016/17:133

Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare, RFS, välkomnar regeringens förslag till nya grunder för uppehållstillstånd rörande studier på gymnasienivå. RFS ingick inte som remissinstans till propositionen och har därför inte tidigare fått möjlighet att yttra sig om utredningen. RFS vill med denna skrivelse belysa viktiga aspekter kring frivilliguppdragen god man, särskilt förordnad vårdnadshavare och kontaktperson som vi anser helt eller delvis utelämnats i lagförslaget. RFS uppmuntrar till och deltar gärna i en fortsatt dialog kring hur dessa insatser kan användas på bästa sätt för att tillgodose ensamkommande barns rättigheter.

RFS organiserar lagreglerade frivilliguppdrag, däribland god man till ensamkommande barn, särskilt förordnad vårdnadshavare och kontaktpersoner enligt SoL och LSS. Den gode mannen/särskilt förordnade vårdnadshavaren har en helt avgörande roll för att ensamkommande barns rättigheter och behov tillgodoses. I uppdraget som god man till ensamkommande barn är man både vårdnadshavare och förmyndare. Den gode mannen ska utgöra det nav kring vilket barnets angelägenheter samordnas.

Vem gör vad?

RFS instämmer med flera remissinstanser att lagförslaget är komplicerat, kan leda till tillämpningssvårigheter och kan påverka rättssäkerheten. Regeringen hänvisar till såväl Migrationsverkets som god mans och offentligt biträdes ansvar att informera barn om vilka möjligheter som finns. Lagen är snårig och kräver att ställföreträdarna är väl insatta i de olika premisserna för uppehållstillstånd för att de ska kunna ge ungdomarna korrekt information. I och med det nya lagförslaget läggs ett allt större informationsansvar på den gode mannen men det saknas resonemang kring ställföreträdarnas behov av bättre utbildning, ökat stöd och möjlighet till handledning för att hantera sina uppdrag då de ofta möter barn i svåra situationer. RFS ställer sig frågande till om det är rimligt att informationsansvaret av ett mycket komplext regelverk kan läggas på en lekman utan att samtidigt utvidga stödet och utbildningen till de gode männen.

RFS efterlyser ett tydligare resonemang kring hur stödet till ställföreträdarna kan utformas i form av utbildning, löpande stöd under uppdraget och hur handledning kan utvecklas för att ge de gode männen/särskilt förordnade vårdnadshavare bättre förutsättningar att utföra uppdragen på ett rättssäkert sätt.

På grund av det höga antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige under 2015 fick kommunerna avsevärda problem med att rekrytera, tillsätta och utbilda gode män och särskilt förordnade vårdnadshavare. Effekterna av detta kvarstår fortfarande. God man är avsett som en tidsbegränsat uppdrag under tiden som barnet är asylsökande. När barnet fått uppehållstillstånd ska en särskilt förordnad vårdnadshavare utses. Så ser det dock inte ut idag. Många kommuner saknar resurser för att rekrytera och tillsätta särskilt förordnade vårdnadshavare vilket innebär att godmansuppdraget som ursprungligen avses vara en insats som ska pågå under cirka 6 månader har kommit att bli ett uppdrag som ofta pågår under flera år. Den gode mannen får ofta hantera mycket svåra situationer. Både stödet och möjligheterna till utbildning för gode män är redan begränsat. Till skillnad från yrkesutövande som socialtjänsthandläggare och boendepersonal erbjuds god man ingen handledning eller annat stöd. I de fall särskilt förordnad vårdnadshavare tillförordnas upplever RFS att tillgången på stöd och utbildning är ännu mer begränsat än det som erbjuds de gode männen och vi efterlyser även en diskussion kring hur stödet till särskilt förordnade vårdnadshavare ska bli bättre.

Vikten av frivilligheten i uppdragen

På senare tid har det från flera håll förts diskussioner kring huruvida godmansuppdraget till ensamkommande bör professionaliseras. RFS anser att det är angeläget att värna frivilligheten i uppdraget. Den frivilliga gode mannen, som finns tillgänglig utanför kontorstid, har en unik roll att slussa in en ung människa i samhället och bidrar till att främja inkludering. Ensamkommande barn har redan kontakt med många anställda så fler tjänstemän är inte vad de behöver, särskilt inte eftersom den gode mannens uppgift också är att bevaka att kommun och myndigheter gör vad de ska, vilket skapar förutsättningar för bättre kontroll än om tjänstemän förväntas kontrollera varandras uppdrag. RFS anser att det är viktigt att värna värdet i frivilligheten där en medmänniska hjälper en annan och att fokus snarare bör läggas på att ge frivilliga uppdragstagare rätt förutsättningar att genomföra uppdragen på bästa sätt.

Hur ska lagen tillämpas?

Kammarrätten i Stockholm anför att Migrationsverket i vissa fall först måste utreda om det finns grund för uppehållstillstånd för av-eller

utvisning och därefter om det finns grund för uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå. Regeringen bedömer att en sådan ordning är godtagbar. RFS menar dock att det även kan innebära en ytterligare utvidgning av godmansuppdraget. Gode män är lekmän och en sådan process riskerar att ta ytterligare tid i anspråk för de gode männen som redan har uppdrag som pågår mycket längre än vad som var tänkt från början. RFS vill därför uppmana regeringen att ta hänsyn till och beakta vilken information, utbildning och stöd som behöver erbjudas till frivilliga samhällsarbetare för att de ska kunna utföra sina uppdrag på ett rättssäkert sätt.

RFS saknar även ett resonemang kring hur stödet till ungdomarna behöver utformas så att de ska ha en rimlig chans att fullfölja gymnasiestudier och etablera sig på arbetsmarknaden. När barnet fyller 18 år upphör godmansuppdraget med omedelbar verkan. De ungdomar som placeras i den nya boendeformen stödboende har redan begränsat stöd från personal och därmed större utmaningar att stå rustade inför 18-årsdagen. Det nya lagförslaget innebär att ungdomen både ska sköta skolan och hitta försörjning sex månader efter avslutad utbildning. Många ensamkommande barn saknar familj och etablerade nätverk som svenskfödda ungdomar kan ha nytta av för att komma ut i arbetslivet. RFS anser därför att samtliga ensamkommande ungdomar som vill ska ha rätt att få en kontaktperson som exempelvis kan utgöra ett stöd för den unge att klara skolan och att ta sig ut på arbetsmarknaden.

RFS föreslår att:

- alla ensamkommande barn som fyllt 18 år ska erbjudas en kontaktperson enligt SoL.
- de personer som tidigare haft uppdrag som god man/särskilt förordnad vårdnadshavare till ett ensamkommande barn ska kunna bli kontaktperson till ungdomen efter 18-årsdagen om ungdomen önskar. I de fall detta inte är möjligt ska resurser avsättas för att rekrytera och utbilda kontaktpersoner så att alla ungdomar som önskar ska få en kontaktperson.
- RFS uppmanar regeringen att se över och utveckla stödet till frivilliga samhällsarbetare såsom fortlöpande utbildning och möjlighet till handledning.

Jenny Ögren
Förbundsordförande